

докторант, кандидат педагогічних наук, доцент,
кафедра іноземних мов,
Уманський державний педагогічний університет
імені Павла Тичини,
м. Умань

МОДЕРНІЗАЦІЯ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ УЧИТЕЛІВ ІНОЗЕМНИХ МОВ У КОНТЕКСТІ НОВОЇ ОСВІТНЬОЇ ПОЛІТИКИ ЄВРОПИ

У статті розглянуто модернізацію професійної підготовки майбутніх учителів іноземних мов у контексті нової освітньої політики Європи. Виявлено, що така підготовка передбачає фактичне володіння усіма аспектами мови, дає можливість культурно-освітньої орієнтації і діяльності в Європейських вищих навчальних закладах.

Ключові слова: підготовка майбутніх учителів, іноземна мова, іншомовна освіта, освітня політика Європи.

Безлюдная Вита. Модернизация профессиональной подготовки будущих учителей иностранных языков в контексте новой образовательной политики Европы.

В статье рассматривается модернизация профессиональной подготовки будущих учителей иностранных языков в контексте новой образовательной политики Европы. Показано, что такая подготовка предусматривает фактическое владение всеми аспектами языка, дает возможность культурно-образовательной ориентации и деятельности в Европейских высших учебных заведениях.

Ключевые слова: подготовка будущих учителей, иностранный язык, иноязычное образование, образовательная политика Европы.

Bezliudna Vita. Modernization of professional future teachers of foreign languages training in the context of the new European educational policy.

The article deals with the modernization of professional future teachers of foreign languages training in the context of the new European educational policy. It reveals that professional future teachers of foreign languages training puts before teachers of foreign languages specific task of large-scale training of students willing to study education within European universities. The article shows that such training provides the actual ownership of all aspects of the language, enables cultural and educational activities and orientation in European higher education.

Keywords: future teachers training, foreign language, foreign language education, European education policy.

Постановка проблеми. З початком епохи глобалізації системи освіти більшість розвинених країн світу знаходяться у стані безперервної модернізації і реформування. За темпами впровадження інновацій в галузі освіти Україна знаходиться в числі передових. Цей процес йде безперервно і прискорюється з кожним роком – в країні поставлені амбітні цілі щодо поліпшення якості освіти.

Перспективний розвиток освіти пов'язаний не стільки з впровадженням інноваційних підходів до змісту освіти і освітніх технологій, скільки з підвищенням рівня професійної підготовки учителів, зокрема майбутніх учителів іноземних мов.

На сьогоднішній день соціальне замовлення громадян України на якісне володіння іноземною мовою відзначають такі чітко позначені тенденції іншомовної освіти, як: зростання статусу іноземної мови, посилення мотивації її вивчення, функціональна спрямованість навчання мовам. Зростаючий статус іноземної мови в сучасних умовах збільшує потребу в кваліфікованих учителях цієї дисципліни, обумовлюючи необхідність модернізації їх методичної підготовки в цілісній системі вищої лінгвістичної освіти.

Аналіз актуальних досліджень. Упродовж останніх років вітчизняними науковцями (І. Білецькою, Я. Бондарук, В. Гаманюк, О. Околовичем, Ж. Ніколаєвою, С. Ніколаєвою та ін.) активно обговорюються питання інтенсивної перебудови системи вищої освіти в контексті вивчення іноземної мови.

Мета статті – розглянути особливості професійної підготовки майбутніх учителів іноземних мов у контексті нової освітньої політики Європи.

Виклад основного матеріалу. Основні ідеї та положення державної політики в галузі модернізації професійної підготовки учителів іноземних мов викладені у «Концептуальних засадах розвитку педагогічної освіти України та її інтеграції в європейський освітній простір» (2004). Серед

головних завдань розвитку педагогічної освіти визначено «запровадження дворівневої підготовки педагогічних працівників за освітньо-кваліфікаційними рівнями бакалавра і магістра, удосконалення мережі вищих навчальних закладів та закладів післядипломної освіти з метою створення умов для безперервної освіти педагогічних працівників» [11].

Ще одним перспективним кроком у модернізації професійної підготовки майбутніх учителів іноземних мов стало рішення колегії Міністерства освіти і науки України від 21.03.2008 року № 3/1-4 «Вища освіта України – Європейський вимір: стан, проблеми, перспективи». Враховуючи концептуальні завдання програми діяльності Уряду, Міністерством освіти і науки визначено п'ять пріоритетів розвитку галузі. На період до 2010 року визначено План дій щодо забезпечення якості вищої освіти України та її інтеграції в європейське і світове освітнє співтовариство [3].

Зокрема, 27 серпня 2010 р. постановою Кабінету Міністрів України за № 787 було затверджено «Перелік спеціальностей, за якими здійснюється підготовка фахівців у ВНЗ за освітньо-кваліфікаційними рівнями спеціаліста і магістра», відповідно до якого майбутніх учителів іноземних мов готують за напрямом 0203 «Гуманітарні науки» (7.02030302 – спеціаліст, 8.02030302 – магістр): мова і література (із зазначенням іноземної мови)» [12].

Цього ж року Кабінет Міністрів України затверджує План заходів щодо розвитку вищої освіти на період до 2015 р. (розпорядження № 1728), згідно з яким Міністерству освіти і науки, іншим центральним та місцевим органам виконавчої влади доручено забезпечити виконання плану заходів, затвердженого цим документом та інформувати щороку до 20 грудня Кабінет Міністрів України про стан виконання цих заходів [12]. Слід зазначити, що План заходів щодо розвитку вищої освіти на період до 2015 р. містить стратегічні та змістові положення, спрямовані, зокрема, на оптимізацію мережі державних вищих навчальних закладів,

У останні роки у сфері вищої освіти України також відбулися значні зміни на державному рівні: Концепція мовної освіти в Україні (2011), Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012-2021 роки (2012), Галузева концепція розвитку неперервної педагогічної освіти (2013), Закон про вищу освіту (2014), Указ Президента України № 641/2015 від 16.11.2015 «Про оголошення 2016 року Роком англійської мови в Україні» (2015), проект вдосконалення фахової майстерності вчителів англійської мови «Післядипломна педагогічна освіта вчителів іноземних мов (2016), метою яких є покращення іншомовної освіти в Україні.

Водночас на початку третього тисячоліття у вищих навчальних закладах для підвищення якості знань майбутніх учителів іноземних мов розробляються і впроваджуються Рамкові програми з іноземних мов як для філологічних, так і для немовних спеціальностей університетів: Типова програма з французької мови для університетів та інститутів (п'ятирічний курс) (2004), Програма з англійської мови для професійного спілкування (2005) [5], Типова (рамкова) програма з курсу «Німецька мова як друга іноземна» для спеціальності «Перекладознавство» (2009), Рамкова програма з німецької мови для професійного спілкування для вищих навчальних закладів України (2014) [13; 14; 15], які ґрунтуються на ключових положеннях Загальноєвропейських рекомендацій з мовної освіти Ради Європи (2003) і мають на меті уніфікувати підходи до навчання іноземних мов у межах системи вищої освіти, узагальнюючи вимоги до підготовки вчителів іноземних мов.

О. Околович відзначає [10], що у процесі професійної підготовки необхідно враховувати той факт, що всім фахівцям у сфері сучасної мовної освіти варто звернути особливу увагу на Рекомендації Ради Європи (РРЕ) з мовної освіти, які є результатом багаторічної роботи багатьох провідних фахівців у галузі прикладної лінгвістики, методики викладання та педагогіки країн-членів Ради Європи [4]. Згідно з РРЕ прийнятий підхід до вивчення і навчання мови є діяльнісно-орієнтованим. Це означає, що ті,

хто навчаються іноземної мови, виконують мовленнєві завдання у межах видів мовленнєвої діяльності, застосовуючи при цьому свої компетенції для досягнення певного результату [5].

Подібної думки притримується С. Ніколаєва [9], наголошуючи, що одним із стратегічних завдань реформування змісту освіти є врахування основних досягнень європейських країн у цій галузі, спираючись на такі документи Ради Європи як “Білінгвальна освіта: основні стратегічні завдання”, “Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання”, “Європейський мовний портфель”, “Приведення екзаменів з мови у відповідність до Загальноєвропейських Рекомендацій з мовної освіти... (проект)” [8, с. 6], і вимоги до євроіспитів. Відповідно до змін в освіті змінилися й підходи до формування загальних компетенцій студентів вищих навчальних закладів.

Водночас С. Ніколаєва зазначає, що на початку третього тисячоліття у вищих навчальних закладах відбуваються суттєві зміни у відповідності до закону «Про вищу освіту» та інші підзаконні акти: удосконалюються умови прийому на навчання; змінюються підходи до формування навчальних планів у різних типах університетів; запроваджуються основні принципи, положення і рекомендації Болонського процесу; збільшується кількість міжнародних проектів Програми Темпус, у тому числі і з міжкультурної освіти, за участю викладачів України (2009-2016); розробляються професійні стандарти (паспорти професій) тощо.

Зосередившись на вивченні проблеми мовної політики в нашій державі на сучасному етапі, І. Білецька зазначає, що вона характеризується оновленням і суттєвими зрушеннями у таких напрямках: збільшення кількості мов, що вивчаються; зростання кількості осіб, які володіють принаймні однією іноземною мовою; започаткування вивчення кількох іноземних мов в середніх навчальних закладах; вивчення іноземної мови на ранніх етапах навчання; збільшення кількості академічних годин на

вивчення іноземної мови в університетах; застосування іноземної мови в якості робочої в деяких вищих закладах освіти [1, с. 363].

Одним із напрямів модернізації системи підготовки майбутніх учителів іноземних мов вчителя та можливостей їх професійного зростання, на думку Я. Бондарук [2], можна вважати мовні школи і програми за кордоном. Не викликає сумніву той факт, що навіть недовге перебування в живому іншомовному середовищі сприяє суттєвому вдосконаленню навичок англійської та мотивує студентів на подальше вивчення іноземної мови. До інших, не менш суттєвих переваг такого навчання можна віднести наступні: це можливість обрати зручний час і тривалість навчання (як правило, курси іноземної мови за кордоном проводяться круглий рік і не мають обмежень у максимальній кількості тижнів навчання); це хороша нагода не лише покращити рівень володіння іноземною мовою, а й вивчити культурні особливості іншої країни (студент має можливість обрати різні регіони країни для навчання [7]).

Важливим поштовхом для поширення забезпечення якості іншомовної освіти стала поява новітніх засобів навчання: мультимедійних засобів передачі інформації, електронних словників та багатьох інших. Можливий доступ до Інтернету, де подаються матеріали конференцій, «круглих столів», симпозіумів тощо, що не лише полегшує роботу майбутнього фахівця у пошуку та підготовці відповідного матеріалу, а й дає можливість бути постійним учасником Інтернет-сайтів.

Проте не зважаючи на розробку ідей модернізації системи професійної підготовки майбутніх учителів іноземних мов, які відображені в сучасних наукових публікаціях і нормативних документах сучасні науковці акцентують, водночас, увагу і на її недоліках.

Сьогоднішній молодий спеціаліст, який приходить до школи, вважають, Н. Бібік, Л. Ващенко, О. Локшина, О. Овчарук та ін., не може у своїй педагогічній діяльності виокремити і поєднати навчання з

вихованням учнів. Власне у цьому і проявляється його професійна некомпетентність [6].

Суголосною з наведеними думками є позиція С. Ніколаєвої, яка стверджує, що до шкіл і вищих навчальних закладів приходять малокваліфіковані фахівці, не здатні реалізувати міжкультурну іншомовну професійно орієнтовану освіту на належному рівні. Відповіді на всі запитання не дає і затверджений у 2015 році «Перелік галузей знань і спеціальностей, за якими здійснюється підготовка здобувачів вищої освіти» (<http://www.kmu.gov.ua/control/uk/cardnpd?docid=248149695>). Залишається нез'ясованим питання, за яких умов вищі навчальні заклади мають право готувати вчителя/викладача в межах спеціальності «035 Філологія» [9].

Висновки. Отже модернізація професійної підготовки майбутніх учителів іноземних мов у контексті нової освітньої політики Європи ставить перед усіма вчителями/викладачами іноземних мов конкретне завдання широкомасштабної підготовки студентів, готових до навчання в рамках освіти європейських університетів. Така підготовка має на увазі не тільки традиційне, фактичне володіння усіма аспектами мови, а й, перш за все дає можливість культурно-освітньої орієнтації і діяльності в Європейських вищих навчальних закладах. У зв'язку з цим головним завданням представляється внесення змін в існуючі Програми з іноземних мов. Залишаючи незмінними основні цілі і завдання підготовки студентів з іноземної мови, слід значно розширити той розділ, який пов'язаний з країнознавчої та культурологічної підготовкою. Якщо раніше, абсолютно виправдано, увага зосереджувалася на етнокультурі тієї країни, що вивчається, то тепер, у контексті нової освітньої політики Європи, слід розширити цю географію і дати додаткові знання, пов'язані з розмаїттям культур, мов, національних систем освіти з метою природного входження студентів в зону європейської вищої освіти.

ЛІТЕРАТУРА

1. Білецька, І. О. Полікультурні засади іншомовної освіти у середніх навчальних закладах США [Текст] : дис. ... доктора пед. наук : 13.00.01 / Білецька Ірина Олександрівна. – Умань, 2014. – 494 с.
2. Бондарук Я.В. Мовні школи і програми за кордоном як етап професійного зростання майбутнього вчителя англійської мови / Яна Бондарук // Викладання іноземних мов для студентів немовних спеціальностей: стан, проблеми, перспективи : матеріали Всеукраїнського науково-практичного вебінару. – Житомир, 2015. – С. 39–41.
3. Вища освіта України - європейський вимір: стан, проблеми, перспективи : рішення колегії Міністерства освіти і науки України від 21.03.2008 №3/1-4 // Інформаційний збірник Міністерства освіти і науки України. - 2008. - N 13/14/15. - С. 3-19.
4. Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання / наук. ред. С. Ю. Ніколаєва. – К. : Ленвіт, 2003. – 261 с..
5. Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти // Книга вчителя іноземної мови : довідково-метод. вид. / упоряд. О. Я. Коваленко, І. П. Кудіна. – Х. : ТОРСІНГ ПЛЮС, 2005. – С. 3–27.
6. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи (Бібліотека з освітньої політики) / Н.М. Бібік, Л.С. Ващенко, О.І. Локшина, О.В. Овчарук, Л.І. Паращенко, О.І. Пометун, О.Я. Савченко, С.Є. Трубачова / Під заг. ред. О.В. Овчарук. – К., 2004. – 112 с.
7. Мовні курси [Електронний ресурс] // Вивчай і відкривай світ . – Режим доступу : <http://vyvchay.com/uk/general-english>
8. Мовна освіта: шлях до євроінтеграції: Тези доповідей міжнародного форуму / За ред. С.Ю. Ніколаєвої, К.І. Онищенко. – К.: Ленвіт, 2005 – 290 с.
9. Ніколаєва С. Ю. Міжкультурна іншомовна освіта в Україні: ключові проблеми / С. Ю Ніколаєва // Молодий вчений. Ч. І., 2015 - С. 125-131.
10. О. Околович. Підготовка вчителя іноземної мови у вищих педагогічних навчальних закладах України (друга половина ХХ - початок ХХІ століття) : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / О. В. Околович; Дрогоб. держ. пед. ун-т ім. І. Франка. - Дрогобич, 2014. - 327 с.
11. Про затвердження Концептуальних засади розвитку педагогічної освіти України та її інтеграції в європейській освітній простір: Наказ МОНУ №998 від 31.12.2004 р. – 6 С. // <http://www.mon.gov.ua/images/education/average/topic/rozv/knc.doc>
12. Про затвердження переліку спеціальностей, за якими здійснюється підготовка фахівців у вищих навчальних закладах за освітньо-кваліфікаційними рівнями спеціаліста і магістра : постанова Кабінету Міністрів України № 787 від 27 серпня 2010 р. <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/787-2010-%D0%BF>

13. Програма з англійської мови для професійного спілкування / Г. Є. Бакаєва, О. А. Борисенко, І. І. Зуєнок та ін. – К. : Ленвіт, 2005. – 119 с. 6.\
14. Програма з англійської мови для університетів (інститутів): п'ятирічний курс навчання / С. Ю. Ніколаєва, М. І. Соловей та ін. / Київ : Британська Рада, Київ. держ. лінгв. ун-т, 2001. – 245 с.
15. Рамкова програма з німецької мови професійного спілкування для вищих навчальних закладів України / Амеліна С.М., Аззоліні Л.С., Гаманюк В.А., Жданова Н.С. – Київ, Ленвіт, 2014. – 136 с. (Лист МОН № 14 / 18.2-728 від 22.09.2014р.

References

1. Biletska, I. A. Multicultural principles of foreign language education in secondary schools in the US [Text]: Dis. ... Dr. of ped. sciences: 13.00.01 / Biletska Irina. – Uman, 2014. – 494 p.
2. Bondaruk Y. Language schools and programs abroad as a stage of professional development of future teachers of English / Jana Bondaruk // Teaching foreign languages for students of non-linguistic specialties: state, problems and prospects: materials of National Scientific webinar, 2015. – P. 39-41.
3. Higher education Ukraine – European dimension: the state, problems and prospects: the decision of the Ministry of Education and Science of Ukraine from 21.03.2008 №3 / 1-4 // Information collection Ministry of Education and Science of Ukraine. – 2008. – N 13/14/15. – P. 3-19.
4. Common European Framework of Reference for Languages: Learning, teaching, assessment / science. Ed. S. Nikolaev. – K: Lenvit, 2003. – 261 p ..
5. Common European Framework of Reference for Languages // Book teacher of foreign languages: reference method. kind. / O. J. Kovalenko, I. P. Kudinov. – X: TORSINH Plus, 2005. – P. 3-27.
6. Competence approach in modern education: world experience and Ukrainian prospects (Library of Educational Policy) / N. M. Bibik, L. S. Vashchenko O. Lokshina, A.V. Ovcharuk, L.I. Parashchenko, O. I. Pometun, O. J. Savchenko, S. E. Trubachev / ed. by O.V. Ovcharuk. – K., 2004. – 112 p.

7. Language Courses [electronic resource] // Learn and open the world. - Access: <http://vyvchay.com/uk/general-english>

8. Language education: the path to European integration: Proceedings of the International Forum / ed. by S.Y. Nikolaeva, K. I. Onishchenko. – K.: Lenvit, 2005 – 290 p.

9. Nikolaeva, S. Y. Intercultural foreign language education in Ukraine: key issues / S. Y. Nikolaeva // The young scientist. Part I., 2015 – P. 125-131.

10. A. Okolovych. Teachers training of foreign languages in higher educational institutions of Ukraine (the second half of XX - beginning of XXI century): Dis. ... Candidate. ped. Sciences: 13.00.01 / O.V. Okolovych; Drohob. state. ped. University after I. Franko. – Drohobych, 2014. – 327 p.

11. Approval Conceptual Framework for Teacher Education of Ukraine and its integration into the European educational space: Order MES №998 from 31.12.2004. – 6 p. // <http://www.mon.gov.ua/images/education/average/topic/rozv/knc.doc>

12. On the list of specialties that are trained in universities for education and skill levels of specialist and master: Cabinet of Ministers of Ukraine number 787 of 27 August 2010 r. <Http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/787-2010-%D0%BF>].

13. Program of English for professional communication / GE Bakaev, A. Borisenko, I.I. Zuyenok and others. – K.: Lenvit, 2005. –119 p.

14. The program for English universities (institutions), five-year course of study / S. Nikolaeva, M.I. Solovej and others. / Kyiv, British Council, Kyiv. state. Ling. University Press, 2001. – 245 p.

15. Framework Programme of the German Professional Communication for higher education Ukraine / Amelina S.M., Azzolini L.S., Hamanyuk V.A., Zhdanova N. S. – Kyiv, Lenvit, 2014. –136 p. (MES Letter number 14 / 18.2-728 of 22.09.2014.

